

Aleksej Sachnin

Krigsmotståndet växer i det tysta i Ryssland

Ur *Internationalen* nr 10 2023

Efter ett år av krig i Ukraina framstår Putinregimen fortfarande som stabil, men i det tysta växer motståndet på såväl hemmaplan som vid fronten. Det skriver den ryska socialisten och fredsaktivisten Aleksej Sachnin¹.

Ett år efter den ryska invasionen av Ukraina framstår Putinregimen fortfarande som stabil sett utifrån. Den ryska ekonomin har inte kollapsat. Militärindustrin går på högvarv, spottar ur sig vapen och ammunition till armén, och man har mobiliserat hundratusentals reservister till kriget. Gatuprotesterna som blossade upp vid krigsutbrottet har tystnat och officiella opinionsundersökningar visar på ett stort stöd till myndigheterna och ”den speciella militäroperationen”.

Detta till synes stabila läge har dock uppnåtts genom ett storskaligt politiskt förtryck, omfattande censur och en växande atmosfär av rädsla. Tystandet av alla dissidentröster har dessutom medfört att de ledande politikerna själva inte längre har någon pålitlig information om vad folket egentligen tycker och tänker. Men bakom denna fasad av lugn pågår flera processer som tillsammans håller på att underminera marken för de styrande i Kreml.

Jag har gjort flera intervjuer med aktivister, journalister och politiker i olika regioner av landet. Jag bad dem att beskriva sina intryck av vad grannar, kollegor och andra nära bekanta tänker om kriget. Nästan samtliga tillfrågade svarade samma sak. Folk är missnöjda med att kriget ser ut att bli långvarigt, få föreställer sig en acceptabel väg ut ur situationen, känslan av oro och obehag växer, och ingen tror på någon ljus framtid för Ryssland. Många ryssar fruktar att deras land är på väg att falla sönder och att ekonomin kommer att kollapsa.

Samtidigt säger nästan alla att de inte tror att de själva har någon möjlighet att påverka utvecklingen. Därför försöker de helt enkelt inte att tänka på framtiden. Kriget framstår som en obotlig sjukdom som man måste lära sig att leva med, och effekten det får på människor påminner om vad psykoanalytiker brukar kalla ”bortträngning”, det vill säga en form av försvarsmekanism där man ignorerar traumatiska upplevelser och tankar av ren överlevnadsinstinkt.

Den 13 januari föll en rysk raket ner i ett bostadshus i den ukrainska staden Dnipro, varpå 46 människor dödades och mer än 80 skadades. Trots att den ryska regimen försökte hemlighålla denna händelse för sina egna medborgare, trängde bilder och information om vad som har skett fram i sociala medier. Många ryssar är chockade och upprörda över bilderna, inte minst eftersom det söndersprängda sovjetiska hyreshuset påminde om vilket bostadshus som helst i Moskva eller Volgograd, med samma betong- och kakelplattor, och samma barncyklar på gården.

Men att offentligt visa sin sorg över ukrainska krigsoffer är mycket farligt. Det händer att människor arresteras och anklagas för att ”misskreditera den ryska armén” om man gör det. Trots det har många tusen ryssar medvetet tagit denna risk, för efter Dniproattacken har spontana minnesmärken över offren dykt upp runtom i Ryssland. Enligt forskaren Aleksandra Archipova, som har kartlagt detta fenomen, har människor på 85 platser i 65 ryska städer tänt ljus och lämnat blommor och leksaker, ibland även ukrainska flaggor, vid spontana minnes-

¹ Sachnin är en rysk socialist och krigsmotståndare, numera bosatt i Paris

märken för krigets offer för att visa sin sorg.

Dessa minnesmärken har även dykt upp i städer som tidigare inte sett några större protester mot kriget, som Perm, Nizhny Tagil, Omsk, Gorno-Altajsk. I vissa fall har man valt platser med symbolisk anknytning till Ukraina, som statyer över ukrainska poeter och författare, vilket det ju finns gott om i Ryssland. I andra fall har man valt redan existerande monument, som minnesmärken för Stalinterrorns offer, Tjernobyllkatastrofen, eller platser där kända oppositionsaktivister har mördats.

”Men budskapet är tydligt”, menar Aleksandra Archipova: ”Den ryska staten har dödat människor förut, de dödar människor nu, och de kommer att fortsätta att döda människor.” I städerna Sjachty och Saratov har man till och med valt minnesmärken över fascismens offer från Andra världskriget som sorgeplatser över de dödade människorna i Dnipro, något som visar att man inte köper regimen påståenden om att det är ukrainarna som är fascister.

I den officiella propagandan framställs kriget som en existentiell konflikt mellan Ryssland och Väst. ”Antingen besegrar vi dem, eller så besegrar de oss!” Men ju mer denna refräng trummas in i befolkningen, desto mer börjar den uppfattas annorlunda. ”Vi” är inte nödvändigtvis det ryska folket utan alla människor som lider av kriget som ”de” har satt i gång, det vill säga de styrande i Kreml.

En liknande förändring har skett inom det ultranationalistiska politiska lägret. Under krigets första månader var det de högerextrema så kallade militärbloggarna som högljuddast sjöng med i kören och närmast framstod som en radikal flygel av regeringsmakten. De uppmanade till fullständig mobilisering, krävde införandet av en krigsekonomi och hårdare tag mot Ukraina med terrorbombningar från skyn.

Även om mycket av detta så småningom kom att bli verklighet, har de högerextremas allians med Kreml sedan länge spruckit. Ett inkompetent militärt ledarskap, dåligt utrustade soldater och tunga förluster på slagfältet har avslöjat hur fullständigt genomkorrumpad den ryska staten är och har fått många av nationalisterna att vända sig emot Putin. En ny klyscha har dykt upp när man talar om ”arga patrioter”.

Aleksandra Archipova

Igor Strelkov

Aleksej Navalnyj

”Tron på att [Putin] är kapabel att vinna kriget har raskt försvunnit”, skriver Igor Strelkov, en av militärbloggarna som får mest uppmärksamhet. Det var han som 2014 mer eller mindre själv startade kriget i Ukraina, när han tog ledning för de pro-ryska separatisterna i Donbass, med hopp om att den ryska armén skulle komma till deras understöd och annektera denna ryskspråkiga region i östra Ukraina som man tidigare hade gjort med Krimhalvön. Den gången vågade inte Putin ingripa med en storskalig invasion, och nu när han till sist gör det är det för sent, menar Strelkov.

”Nu är en kollaps [för den ryska regimen] oundviklig. På toppen vet de detta och är därför förtvivlade. Vår uppgift blir att utnyttja denna kollaps och vända den till en nationell

patriotisk seger”, skriver en annan militärbloggare, Maksim Kalasjnikov: ”Och för att nå detta mål är alla medel tillåtna.”

För nationalisterna har frontlinjen alltså ändrats. Från ett krig mot en extern geopolitisk motståndare, sätter de alltmer fokus på kampen mot de korrumperade makthavare som har lett Ryssland in i en återvändsgränd. Och det tidigare otänkbara händer. Den antivästlige Strelkov har börjat återpublicera material som tidigare tagits fram av den numera fängslade provästlige antikorrupsionsbloggaren Aleksej Navalnyj. I kampen mot fienden i Kreml kan därmed även liberaler passa som tillfälliga allierade för nationalisterna.

Samtidigt växer missnöjet där det är som mest farligt för den ryska ledningen. Nämligen bland de hundratusentals tvångsinkallade hungriga, trötta, frusna och samtidigt beväpnade unga männen i de isiga skyttegravarna vid fronten. När kriget inleddes för ett år sedan var Kreml noga med att skydda majoritetsbefolkningen från dess konsekvenser. För de flesta medborgare blev kriget till en början en militärpolitisk TV-show. Men när de ryska motgångarna blev uppenbara i höstas, tvingades myndigheterna att utlysa en mobiliseringsorder.

Under oktober och november kom trots censuren massor av rapporter om uppror bland de tvångsinkallade soldaterna. De var missnöjda med sin utrustning, fick gamla, dåliga vapen och inte den utbildning som förväntas när man ska ut i krig.

I flera fall misshandlade de sina officerare och lämnade sina baracker utan tillstånd. Tusentals anhöriga belägrade rekryteringskontoren och krävde att deras nära och kära skulle komma tillbaka.

Till en början lyckades myndigheterna hantera den första vågen av motstånd, men så fort de missnöjda soldaterna skickades till fronten, svarade många av dem med den äldsta formen av protesthandling: desertering. Och deserteringarna fortsätter. Jag har hittat rapporter om dussintals förband som har lagt ner sina vapen bara de senaste veckorna. Anhöriga till soldater hjälper varandra att gömma desertörerna och skapar hemliga kanaler för att ge varandra tips och information.

Det berättas också historier om hur ryska och ukrainska soldater fraterniserat vid fronten. Så här beskriver en vän till mig ett möte mellan en rysk och en ukrainsk soldat i en raserad by i ingenmansland. ”De hämtade vatten ur en brunn, delade på en cigarett, skakade hand och skiljdes åt som vänner.” Han tillade: ”Kanske är det här bara legender som berättas vid fronten. Men historierna sprider sig och folk gillar att höra dem. De säger, vi är ju bröder, varför ska vi kriga mot varandra?”

Översättning: Per Leander